

ผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการ
แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้
ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

The Effects of Learning and Teaching Activity Management Using Group
Investigation by Integrating Contemplative Education in the course
Classroom Management Course and Learning Resource Centre for
Education Program, School of Education, University of Phayao

โสภา อำนวยรัตน์

อาจารย์ประจำวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา
โทร. 085-335-2811 E-mail: u_sopa@yahoo.com

Sopa Umnuayrat

Lecturer, School of Education, University of Phayao

แหล่งสนับสนุนทุนวิจัย: วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ นิสิตที่เรียนในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2558 (AEC) จำนวน 60 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย แบบสอบถามผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) และแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปเนื้อหา ผลจากการวิจัยสรุปได้ว่า 1) ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน โดยรวมความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ 2) ผลการเรียนรู้จากการดำเนินกิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรม ผู้เรียนเห็นว่า ทำให้ได้ประโยชน์มาก ได้ฝึกการคิด มีสมาธิ ได้วางแผนอนาคต ได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาฟังทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สนุกที่ได้ทำกิจกรรมร่วมกันและไม่เครียด

คำสำคัญ: การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน Group Investigation จิตตปัญญาศึกษา

Abstract

The purpose of this research was to investigate the effects of learning and teaching activity management using Group Investigation by integrating contemplative education in Classroom Management Course and Learning Resource Centre for Education Program students, School of Education, University of Phayao. The population of this study were 60 students who enrolled in the course Classroom Management and Learning Resource Centre, Education Program, School of Education, University of Phayao, in the third semester, academic year 2015 (AEC). The research instruments were the questionnaires of learning and teaching activity management and were analyzed by using means (μ) and standard deviation (σ), and learning log of students which was analyzed by using content-based analysis. The results of the study showed that; 1) the effects of learning and teaching activity management, the overall result was in a high level and, when comparing each aspect, the aspect “the learners were able to express their opinions reasonably and creatively” was in the highest level and; 2) the effects for the management of four learning and teaching activities revealed that it was very useful for the learners, and the learners were able to practice thinking skill, concentration, to plan for their future, to listen to ideas from others, to understand better to improve, to enjoy to join the activities, and had no stress.

Keywords: learning and teaching activity management, Group Investigation, contemplative education

บทนำ

กระแสโลกาภิวัตน์ในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านเศรษฐกิจและสังคมโลก ความยั่งยืนระบบเศรษฐกิจโดยรวมของประเทศจึงขึ้นอยู่กับ การสร้างความรู้ การศึกษาและการพัฒนาสมรรถนะของคนในฐานะพลเมืองโลก ปัจจัยดังกล่าวส่งผลให้รูปแบบการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นั้นแตกต่างจากรูปแบบการเรียนรู้ในอดีตที่ผ่านมา อย่างสิ้นเชิงและนำมาซึ่งคำถามสำคัญยิ่งข้อหนึ่งที่ว่าด้วยผู้ดูแลนโยบายทางการศึกษาของประเทศ นักการศึกษา ผู้จ้างงานหรือผู้ประกอบการ แรงงาน ผู้ปกครองและสังคมในประเทศต้องตอบ คือ เราจะเตรียมผู้เรียน ซึ่งเป็นพลเมืองของประเทศอย่างไร ให้สามารถประสบความสำเร็จในศตวรรษที่ 21 ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วในด้านเทคโนโลยี และปริมาณของเนื้อหาความรู้ทั่วไปที่สามารถสืบค้นได้โดยง่ายผ่านระบบเครือข่าย

อินเทอร์เน็ตได้ส่งผลให้ต้องเร่งเสริมสร้างสมรรถนะเพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ให้กับผู้เรียนหรือเยาวชนของชาติ (พิเชษฐ พินิจ และ อนุศิษฐ์ อัมมานะตระกูล, 2558)

การเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ผู้สอนจึงต้องมีการบูรณาการการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนได้มีกิจกรรมการเรียนรู้ที่มุ่งให้ผู้เรียนเชื่อมโยงความรู้ ความคิด ทักษะและประสบการณ์ที่มีความหลากหลายและสัมพันธ์กันเป็นองค์รวม เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการรู้แจ้ง รู้จริงในสิ่งที่ศึกษา สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตจริงได้ ฉะนั้นการเรียนแบบร่วมมือ (Cooperative Learning) จึงถือเป็นนวัตกรรมทางการเรียนการสอนอีกแบบหนึ่งที่มีความแพร่หลายมาก และได้มีการพัฒนาเทคนิควิธีขึ้นอีกมากมายหลายรูปแบบ การเรียนแบบร่วมมือเป็นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ แต่ละกลุ่มประกอบด้วยสมาชิกที่มีความรู้ ความสามารถที่แตกต่างกัน นักศึกษาแต่ละคนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริงในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่ม มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน คนที่เรียนเก่งจะช่วยเหลือคนที่อ่อนกว่า สมาชิกในกลุ่มไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อการเรียนของตนเองเท่านั้น ความสำเร็จของแต่ละบุคคลยังถือเป็นความสำเร็จของกลุ่มด้วย ซึ่งจุดเน้นการเรียนแบบร่วมมือจะช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกฝนและพัฒนาทักษะในการทำงานร่วมกับผู้อื่น การแก้ปัญหา การตัดสินใจ การแสวงหาความรู้ใหม่ ๆ และการยอมรับซึ่งกันและกัน สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้อย่างมีความสุขพร้อม ๆ กัน มีการพัฒนาความดี ความงาม และความรู้ ความสามารถ การเรียนที่เน้นความร่วมมือมีหลายวิธี และกิจกรรมการเรียนแบบ Group Investigation ก็เป็นอีกรูปแบบหนึ่งที่เน้นให้ผู้เรียนได้ทำงานเป็นกลุ่ม เน้นให้สมาชิกกลุ่มมีการปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของการเรียนร่วมกัน การเรียนแบบ Group Investigation เทคนิควิธีขึ้นอีกมากมายหลายรูปแบบ การเรียนแบบร่วมมือ เป็นการจัดกิจกรรมการเรียนแบบมีการแบ่งสมาชิกในกลุ่ม 2 - 6 คน แต่ละกลุ่มเลือกหัวข้อที่ต้องการค้นคว้า สมาชิกในกลุ่มแบ่งงานกันทำทั้งกลุ่ม เสนอผลงานหรือรายงานหน้าชั้น โดยให้รางวัลหรือคะแนนเป็นกลุ่ม (สุรศักดิ์ หลาบมาลา, 2550)

นอกจากนี้ ในการจัดการเรียนการสอนแบบ Group Investigation ยังต้องมีการบูรณาการการเรียนรู้โดยใช้แนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education) เข้าไปให้กับผู้เรียนเพราะแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสามารถส่งเสริมให้การจัดกิจกรรมการเรียนแบบ Group Investigation ประสบผลสำเร็จได้ดียิ่งขึ้น เพื่อให้ผู้เรียนได้รู้จักการคิดอย่างสร้างสรรค์ เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง และสามารถสะท้อนผลจากการเรียนรู้ได้ และแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาก็เป็นอีกวิธีหนึ่งที่จะทำให้กระบวนการจัดการเรียนรู้เป็นไปในทิศทางที่กำหนดไว้ในกิจกรรมได้ จิตตปัญญาศึกษา เป็นกระบวนการพัฒนาจิตและปัญญาอย่างรอบด้าน เพื่อช่วยสร้างให้มนุษย์เป็นคนที่สมบูรณ์และสมดุล สามารถเชื่อมโยง เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้มีสันติสุขและความเสมอภาคได้ (ศุภนิจจิตตปัญญาศึกษา, 2552) นอกจากนี้จิตตปัญญาศึกษา ยังเป็นกระบวนการในการเรียนรู้ของบุคคลที่เน้นการเรียนรู้จากภายใน คิดและใคร่ครวญจนเกิดความรู้ ความเข้าใจ และตระหนักถึงสำคัญของสิ่งที่เรียนรู้ เกิด

ความเข้าใจในความเป็นธรรมชาติของสิ่งต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เกิดปัญญา ทำให้จิตใจได้รับการพัฒนาอย่างแท้จริง (สลักจิต ตรีนโณภาส, 2553)

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญา ในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ทั้งนี้เพื่อให้ได้กิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา และทำให้นิสิตเกิดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาสามารถคิดอย่างสร้างสรรค์ เกิดการฟังอย่างลึกซึ้ง และสามารถสะท้อนผลการเรียนรู้ได้ดีขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้างนี้ คือ นิสิตที่เรียนในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ รหัสวิชา 161351 กลุ่มที่ 5 สาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ภาคเรียนที่ 3 ปีการศึกษา 2558 (AEC) จำนวน 60 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ประกอบด้วย

1. มคอ.3 วิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้
 2. แบบสอบถามการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale)
 3. แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญา ในกิจกรรม 2 ขั้นตอน คือ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง 2) การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์
ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ การสร้างแบบประเมินที่ใช้ในการวิจัยมีขั้นตอน ดังนี้
 1. ศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำราและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 2. สร้างแบบสอบถามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา
 3. สร้างแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญา ในกิจกรรม 2 ขั้นตอน คือ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง 2) การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์
 4. จัดทำแบบสอบถามและแบบบันทึกการเรียนรู้ฉบับสมบูรณ์เพื่อนำไปเก็บข้อมูล
- การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนและวิธีการดังนี้

1. ดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยการบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ตามแผนการจัดการเรียนรู้ มคอ.3 วิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ประกอบด้วย

1.1 แนวการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ผู้สอนดำเนินการบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาในเนื้อหารายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ หัวข้อ การคิดอย่างเป็นระบบ โดยดำเนินกิจกรรมทั้งหมด 4 ครั้ง ครั้งที่ 1 คือ ชมคลิปครูเจียบ ครั้งที่ 2 คือ ฟังเพลงวันครู ครั้งที่ 3 คือ เขียนบทความ ห้องเรียนของฉันเมื่อในอดีต และครั้งที่ 4 เขียนบทความห้องเรียนของฉันในศตวรรษที่ 21 โดยมีกิจกรรม 2 ขั้นตอน คือ 1) การฟังอย่างลึกซึ้ง และ 2) การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ ซึ่งครั้งที่ 1 - 2 เป็นช่วงที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฟังอย่างมีสติ ไม่ตัดสินถูกผิดด้วยความคิดเห็นของเราเอง การฟังอย่างอ่อนน้อมถ่อมตน เคารพผู้พูดอย่างจริงจัง การฟังด้วยเจตนาอันบริสุทธิ์ ไม่คิดจะจ้องจับผิด การฟังตั้งแต่ต้นจนจบด้วยความตั้งใจ โดยในช่วงนี้ผู้สอนได้สอดแทรกแนวคิดจิตตปัญญาและกิจกรรมที่เกี่ยวข้องลงไปเพื่อสร้างลักษณะนิสัยแห่งการเรียนรู้ด้วยใจที่ใคร่ครวญ และครั้งที่ 3 - 4 เป็นช่วงที่เน้นให้ผู้เรียนได้ฟังอย่างลึกซึ้งและมีการสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ การแสดงออกถึงการรับรู้ด้วยการคิดพินิจพิเคราะห์ไตร่ตรอง ใคร่ครวญอย่างลึกซึ้ง โดยผ่านกระบวนการเขียนและพูดเพื่อให้เกิดคำตอบโดยอาศัยเหตุผลและข้อมูลอ้างอิง

1.2 รูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเรียนการสอนจะฝึกให้ผู้เรียนคุ้นชินกับการดูและฟังผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนได้กำหนดขึ้น ภายหลังจากผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรงจากกิจกรรมการเรียนรู้ที่ผู้สอนกำหนดขึ้น ผู้เรียนจะต้องเขียนบรรยายความคิดและความรู้สึกของตนเอง ผู้สอนจะไม่ตัดสินผิด - ถูก ในผลงานของผู้เรียน ผู้สอนจะไม่เป็นผู้ชี้ขาดในผลงานของผู้เรียนแต่ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้และพัฒนางานเขียนที่ดีด้วยตัวเอง วิธีที่ผู้สอนใช้เพื่อพัฒนางานเขียนของผู้เรียนคือจะใช้พลังกลุ่มผ่านการสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยให้ผู้เรียนนั่งล้อมวง จากนั้นให้ผู้เรียนแต่ละคนเล่าสิ่งที่ตนเองเขียนให้เพื่อน ๆ ทั้งหมดในวงฟัง กระบวนการเช่นนี้ผู้เรียนจะเกิดการเปรียบเทียบผลงานของตนเองและเรียนรู้จากเพื่อนด้วยตนเอง ผู้สอนจะเปิดโอกาสให้ผู้เรียนพูดอย่างเต็มที่โดยไม่ตัดสินถูกผิดตลอดการเรียนรู้ บรรยากาศในห้องเรียน จะเกิดความเป็นกัลยาณมิตร เกิดการเชื่อมต่อ (Connect) ระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน เข้าสู่บรรยากาศของความเป็นมิตรความเท่าเทียมกัน เกิดความรู้สึกไว้วางใจก่อเกิดเป็นพื้นที่ปลอดภัยในห้องเรียน

2. ดำเนินการให้นิสิตตอบแบบสอบถามหลังการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยการบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา

3. ดำเนินการสรุปผลจากแบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนหลังการดำเนินกิจกรรม 4 ครั้ง และวิเคราะห์ผลแบบสอบถามการจัดกิจกรรมฯ

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลและใช้สถิติดังนี้

1. แบบสอบถามผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยการบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลโดยการหาค่าเฉลี่ย (μ) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (σ) สรุปผลและนำเสนอในรูปตารางประกอบการบรรยาย
2. แบบบันทึกการเรียนรู้ของผู้เรียนวิเคราะห์ข้อมูลโดยการสรุปเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผลการวิจัย สรุปได้เป็น 2 ส่วน ดังนี้

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\mu = 4.34$, $\sigma = 0.75$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีดังนี้ คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ($\mu = 4.70$, $\sigma = 0.82$) รองลงมา มีประเด็นที่อยู่ในระดับมาก เรียงตามลำดับ มีดังนี้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น ($\mu = 4.48$, $\sigma = 0.79$) รองลงมาคือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานและสามารถแก้ปัญหาได้ ($\mu = 4.47$, $\sigma = 0.68$) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ($\mu = 4.46$, $\sigma = 0.86$) ฝึกให้รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเกตและมีความคิดสร้างสรรค์ ($\mu = 4.29$, $\sigma = 0.77$) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ ($\mu = 4.25$, $\sigma = 0.64$) เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ($\mu = 4.22$, $\sigma = 0.72$) ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติจริง ($\mu = 4.13$, $\sigma = 0.75$) ผู้เรียนชอบการเรียนแบบทำงานร่วมกัน ($\mu = 4.10$, $\sigma = 0.85$) และทำให้ผู้เรียนฝึกการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ($\mu = 4.00$, $\sigma = 0.50$) ตามลำดับ

2. ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ผลการวิจัย พบว่า การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 1 ชมคลิป “ครูเจ๊ียบ” ขั้นตอนที่ 1 การฟังอย่างลึกซึ้ง ผู้สอนได้กำหนดให้ผู้เรียนได้ชมคลิปเกี่ยวกับการสอนในห้องเรียนของครูเจ๊ียบ หลังจากนั้น ดำเนินการขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้สอนได้ตั้งคำถาม ถามผู้เรียนว่า “ในฐานะที่จะไปเป็นครูในอนาคตรู้สึกอย่างไร” โดยให้ผู้เรียนตอบเป็นรายบุคคล สรุปผลหลังจากดำเนินกิจกรรม 2 ขั้นตอน ผลสรุปได้คำตอบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แบ่งออกเป็น 3 คำตอบ คือ

1. เห็นแล้วอยากเป็นครูที่ดีในอนาคต
2. เป็นแบบอย่างและแนวทางที่ดีของการเป็นครูที่ดี
3. เห็นแล้วสนุกกับการสอนของครูเจ๊ียบ

การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 2 ฟังเพลง “วันครู” ขั้นตอนที่ 1 การฟังอย่างลึกซึ้ง ผู้สอนได้กำหนดให้ผู้เรียนได้ฟังเพลงเกี่ยวกับวันครู หลังจากนั้นดำเนินการขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ ผู้สอนได้ตั้งคำถาม ถามผู้เรียนว่า “รู้สึกอย่างไรกับเพลงนี้” โดยให้ผู้เรียนตอบเป็นรายบุคคล ผลสรุปได้คำตอบที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แบ่งออกเป็น 6 คำตอบ คือ

1. รู้สึกเห็นคุณค่าของการเป็นครู
2. ครูเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ
3. ครูเป็นวิชาชีพที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม
4. การเป็นครูที่ดีต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครูสูง
5. การเป็นครูยากยิ่งนัก
6. ภูมิใจที่ได้เรียนครู

การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 3 เขียนบทความ “ห้องเรียนของฉันเมื่อในอดีต” ผู้สอนได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เขียนบทความเกี่ยวกับห้องเรียนของฉันเมื่อในอดีตที่ผู้เรียนแต่ละคนได้เคยผ่านมา หลังจากนั้นดำเนินการขั้นตอนที่ 1 การฟังอย่างลึกซึ้ง ผู้สอนได้ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 - 6 คน โดยให้แต่ละกลุ่มล้อมวงและฟังเพื่อนในกลุ่มเล่าให้ฟังทีละคน ระหว่างฟังเพื่อนให้ฟังอย่างมีสติ โดยไม่พูดแทรก ไม่ตั้งคำถามใด ๆ หลังจากฟังแล้วดำเนินการขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ ได้ตั้งคำถาม ถามผู้เรียนว่า “รู้สึกอย่างไร” เพื่อให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนได้สะท้อนคิดโดยให้ผู้เรียนตอบเป็นรายบุคคล ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า “เห็นภาพของห้องเรียนแต่ละคนที่เคยเรียนผ่านมา มีทั้งความเหมือนกันและแตกต่างกัน มีทั้งสภาพห้องเรียนที่น่าเรียน และไม่น่าเรียน” หลังจากทำกิจกรรมผู้สอนได้ถามผู้เรียนว่า “รู้สึกอย่างไรกับกิจกรรมนี้” ผลสรุปผู้เรียนตอบว่า “ทำให้ได้คิด จินตนาการ เห็นภาพที่แท้จริง สนุกสนาน มีความสุข และไม่เครียดกับการเรียน”

การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 4 เขียนบทความ “ห้องเรียนของฉันในศตวรรษที่ 21” ผู้สอนได้กำหนดให้ผู้เรียนได้เขียนบทความเกี่ยวกับห้องเรียนของฉันในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะเป็นห้องเรียนที่ผู้เรียนอยากจะให้เกิดเมื่อตนเองไปเป็นครูในอนาคต หลังจากนั้นดำเนินการขั้นตอนที่ 1 การฟังอย่างลึกซึ้ง ผู้สอนได้ให้ผู้เรียนแบ่งกลุ่มออกเป็น 4 - 6 คน โดยให้แต่ละกลุ่มล้อมวงและฟังเพื่อนในกลุ่มเล่าให้ฟังทีละคน ระหว่างฟังเพื่อนให้ฟังอย่างมีสติ โดยไม่พูดแทรก ไม่ตั้งคำถามใด ๆ หลังจากฟังแล้วดำเนินการขั้นตอนที่ 2 การสะท้อนคิดอย่างสร้างสรรค์ ได้ตั้งคำถาม ถามผู้เรียนว่า “รู้สึกอย่างไร” เพื่อให้ผู้เรียนในกลุ่มทุกคนได้สะท้อนคิดโดยให้ผู้เรียนตอบเป็นรายบุคคล ผู้เรียนส่วนใหญ่ตอบว่า “เห็นภาพของห้องเรียนแต่ละคนที่อยากจะให้เกิดขึ้นจริงซึ่งแต่ละคนมีความต้องการให้ห้องเรียนใน

อนาคตเป็นห้องเรียนแห่งความสุข มีความทันสมัย ทำให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้และมีความสุขกับการเรียนที่ตนเองสอน” หลังจากทำกิจกรรมผู้สอนได้ถามผู้เรียนว่า “การทำกิจกรรมลักษณะนี้ได้ประโยชน์หรือไม่” ผลสรุปผู้เรียนตอบว่า “ทำให้ได้ประโยชน์มาก ได้ฝึกการคิด มีสมาธิ ได้วางแผนอนาคต ได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาฟังทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สนุกได้ทำกิจกรรมร่วมกันและไม่เครียด”

สรุปผลการวิจัย

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด มีดังนี้ คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ รองลงมา มีประเด็นที่อยู่ในระดับมากเรียงตามลำดับ มีดังนี้ ทำให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชามากขึ้น รองลงมาคือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักวิธีการทำงานและสามารถแก้ปัญหาได้ สร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ฝึกให้รู้จักคิดวิเคราะห์ สังเกตและมีความคิดสร้างสรรค์ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกและแสดงความคิดเห็นได้อย่างเต็มที่ เปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นได้เต็มที่ ทำให้ผู้เรียนได้ฝึกคิดและลงมือปฏิบัติจริง ผู้เรียนชอบการเรียนรู้แบบทำงานร่วมกัน และทำให้ผู้เรียนฝึกการเชื่อมโยงความรู้เดิมกับความรู้ใหม่ ตามลำดับ

2. ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษ วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา สรุปได้ว่า

2.1 การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 1 ชมคลิป “ครูเจ๊ียบ” ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่า อยากเป็นครูที่ดีในอนาคต เป็นแบบอย่างของการเป็นครูที่ดี และเห็นแล้วสนุกกับการสอนของครูเจ๊ียบ

2.2 การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 2 ฟังเพลง “วันครู” ผู้เรียนส่วนใหญ่เห็นว่า รู้สึกเห็นคุณค่าของการเป็นครู ครูเป็นวิชาชีพที่มีเกียรติ ครูเป็นวิชาชีพที่เป็นแบบอย่างที่ดีของสังคม การเป็นครูที่ดีได้ต้องมีจิตวิญญาณของความเป็นครูสูง การเป็นครูยากยิ่งนัก และภูมิใจที่ได้เรียนครู

2.3 การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 3 เขียนบทความ “ห้องเรียนของฉันเมื่อในอดีต” เมื่อได้สะท้อนคิดหลังจากทำกิจกรรม ผู้เรียนเห็นว่า ทำให้ได้คิด จินตนาการ เห็นภาพที่แท้จริง สนุกสนาน มีความสุข และไม่เครียดกับการเรียน

2.4 การดำเนินกิจกรรม ครั้งที่ 4 เขียนบทความ “ห้องเรียนของฉันในศตวรรษที่ 21” เมื่อได้สะท้อนคิดหลังจากทำกิจกรรม ผู้เรียนเห็นว่า ทำให้ได้ประโยชน์มาก ได้ฝึกการคิด มีสมาธิ ได้วางแผนอนาคต ได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาฟังทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สนุกได้ทำกิจกรรมร่วมกันและไม่เครียด

อภิปรายผล

จากการศึกษาการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

1. ผลการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา สรุปได้ว่า การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบ Group Investigation โดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษา วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ประเด็นที่อยู่ในระดับมากที่สุด คือ ทำให้ผู้เรียนรู้จักแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผลและสร้างสรรค์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ สนิท สัตโยภาส (2554) ได้ศึกษาเรื่องการใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษา หมวดวิชาศึกษาทั่วไปพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์แก่นักศึกษาระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาผลการจัดการเรียนรู้ของวิชาจิตตปัญญาศึกษาพัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์ 6 ตัวบ่งชี้ของ สมศ. และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษาของนักศึกษา ซึ่งผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาความพึงพอใจในกระบวนการเรียนการสอนรายวิชาจิตตปัญญาศึกษา อยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับผลการวิจัยของ วิไล พิพัฒน์มงคล (2554) ได้ศึกษาเรื่องการพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้นวัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน และการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา โดยมีวัตถุประสงค์ เพื่อพัฒนาระบบการจัดการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โดยใช้การศึกษาชั้นเรียนและการจัดการเรียนรู้ตามแนวคิดจิตตปัญญา และศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย ชั้น ป.2 ผลการวิจัยพบว่า การจัดการเรียนรู้ภาษาไทยตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ขั้นตอนที่ 1 ฟังแล้วคิด มีกิจกรรมฟังให้ดี คิดให้ดัง ฝึกนักเรียนให้ฟังและสะท้อนความคิด นักเรียนมีโอกาสพูดแสดงความคิดเห็น คิดเป็นร้อยละ 100 และมีคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 6.08 นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ กนกวรรณ วีระรัตนสุนทร (2560) ได้ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการเงินธุรกิจโดยการจัดการเรียนแบบร่วมมือแบบ เอส ที เอ ดี (STAD) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและปรับพฤติกรรมการเรียนของ

ผู้เรียนวิชาการเงินธุรกิจ ผลการวิจัยพบว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นกว่าก่อนการจัดการเรียนรู้ และพฤติกรรมการเรียนของผู้เรียนหลังการสอนแบบร่วมมือในภาพรวมดีขึ้น ผู้เรียนมีพฤติกรรมการทำงานกลุ่ม การแสดงความคิดเห็น ความรับผิดชอบในการทำงานที่ได้รับมอบหมายสูงขึ้น

ดังนั้นจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การจัดกิจกรรมจิตตปัญญาศึกษา เป็นกิจกรรมที่ทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะการคิดอย่างมีเหตุมีผลมากขึ้น เกิดการคิดอย่างสร้างสรรค์ ทำให้ผู้เรียนได้รู้จักการฟังอย่างมีสติ สามารถสะท้อนความคิดได้ ทั้งยังเป็นกิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างมีอิสระ

2. ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนจากการดำเนินกิจกรรมโดยบูรณาการแนวคิดจิตตปัญญาในรายวิชาการจัดการชั้นเรียนและสิ่งแวดล้อมเพื่อการเรียนรู้ ของนิสิตสาขาวิชาการศึกษาศึกษา วิทยาลัยการศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา สรุปได้ว่า ทำให้ได้คิด จินตนาการ เห็นภาพที่แท้จริง สนุกสนาน มีความสุข และไม่เครียดกับการเรียน ทำให้ได้ประโยชน์มาก ได้ฝึกการคิด มีสมาธิ ได้วางแผนอนาคต ได้นำแนวคิดของแต่ละคนมาฟังทำให้เกิดความรู้ ความเข้าใจมากยิ่งขึ้น สนุกได้ทำกิจกรรมร่วมกัน และไม่เครียด ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ กาญจนา สายพิมพ์ (2556) ได้ศึกษาเรื่องกระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนากระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (contemplative education) ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และเพื่อศึกษาผลการใช้กระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยมีกระบวนการวิจัย 5 ขั้นตอน คือ การวิเคราะห์ (analysis) การออกแบบ (design) การพัฒนา (development) การนำไปใช้ (implementation) และการประเมินผล (evaluation) ผลการวิจัยพบว่า กระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา ประกอบด้วย 6 กิจกรรม ได้แก่ การสร้างสมาธิ การสร้างจิตสำนึก ศิลปะสะท้อนความคิด สุนทรียสนทนา ภาพสะท้อนจิตสำนึก และการเขียนบันทึก ซึ่งผลของการใช้กระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษาของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 พบว่าคะแนนหลังการใช้กระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะสูงกว่าก่อนการใช้อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ดังนั้นจากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า การใช้กระบวนการจิตตปัญญาศึกษาในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน สามารถสร้างเสริมสมาธิ สร้างจิตสำนึก สร้างวิธีการคิด การเขียน การฟัง การพูด ได้อย่างมีสติมากยิ่งขึ้น ทำให้ผู้เรียนเกิดความสุขในการเรียนได้เป็นอย่างดี

เอกสารอ้างอิง

- กนกวรรณ วีระรัตนนุสรณ์. (2560). การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษารายวิชาการเงิน
ธุรกิจ โดยการจัดการเรียนแบบร่วมมือแบบเอส ที เอ ดี (STAD). วารสารมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์, 3(2) มิถุนายน - กันยายน 2560: 31 - 32.
- กาญจนา สายพิมพ์. (2556). กระบวนการส่งเสริมจิตสาธารณะตามแนวคิดปัญญาศึกษาของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3. วารสารวิชาการศรีปทุม, 9(4) เมษายน - มิถุนายน 2556:
47 - 55.
- พิเชษฐ์ พินิจ และ อนุศิษฐ์ อันมานะตระกูล. (2558). กระบวนการจัดการเรียนรู้แนวคิดปัญญา
ศึกษาในรายวิชาการเขียนเชิงวิชาการ. ภาควิชาครุศาสตร์เครื่องกล คณะครุศาสตร์
อุตสาหกรรมและเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าธนบุรี, กรุงเทพฯ: จริย
สุนิทวงศ์การพิมพ์.
- วิไล พัทธมนังคพร. (2554). การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้
ภาษาไทย โดยใช้วัตกรรมการศึกษาชั้นเรียน (Lesson Study) และการจัดการเรียนรู้
ตามแนวคิดจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Education). รายงานการวิจัย. คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ศุภย์จิตตปัญญาศึกษา. (2552). เอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลงจิตตปัญญาศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล. นครปฐม: Century Co., Ltd.
- สลักจิต ตรีธณโสภาส. (2553). จิตตปัญญาศึกษากับการจัดการเรียนรู้. ค้นเมื่อ 19 พฤศจิกายน
2559, จาก <http://edu.psru.ac.th/2011/pdf/jitta.pdf>
- สนิท สัตโยภาส. (2554). การใช้กระบวนการวิชาจิตตปัญญาศึกษา (Contemplative Studies)
หมวดวิชาศึกษาทั่วไป พัฒนาคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมอันพึงประสงค์แก่นักศึกษา
ระดับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่. รายงานการวิจัย มหาวิทยาลัยราชภัฏ
เชียงใหม่.
- สุรศักดิ์ หลาบมาลา. (2550). หลักการสอน . กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- Contemplative Education Center. (2009). **Academic textbook: Learning for a
change to contemplative education, Mahidol University.** Nakorn Pathom:
Century Co., Ltd. (in Thai)
- Labmala, S. (2007). **Teaching principle.** Bangkok: Chulalongkorn University. (in Thai)
- Pinit, P., & Anmanatarkul, A. (2015). **Learning management based on
contemplative education for academic writing course, Mechanical
Technology Education, Faculty of Industrial Education and Technology, King**

Mongkut's University of Technology Thonburi. Bangkok: Charansanitwong Printing. (in Thai)

Pipatmongkolporn, W. (2011). **The develop teaching and learning process in the Thai Language by the Lesson Study Approach and basing on the ideas of Contemplative Education**, Research article, Faculty of Education Khon Kaen: Khon Kaen University University. (in Thai)

Saipim, K. (2013). *The process of contemplative education to promote public mind of prathomsuksa students in grade 3*. **Sripatum Chonburi Journal**, 9(4) April - June 2013, 47 - 55. (in Thai)

Satyopas, S. (2011). **Using contemplative studies learning management to develop virtue, morality and needed characteristics for Bachelor's Degree students of Chiang Mai Rajabhat University**. Research: Chiang Mai Rajabhat University. (in Thai)

Tiranaopas, S. (2010). **Contemplative education and learning management**. Retrieved November 19th, 2016, from <http://edu.psru.ac.th/2011/pdf/jitta.pdf> (in Thai)

Weeraratananusorn, K. (2017). *The Study of Students' Learning Achievement for Business Finance Course in Cooperative Learning with Student Teams Achievement Division (STAD)*. **Journal of Humanities and Social Science, Rajapruk University**, 3(2) June-September 2017: 31 - 32. (in Thai)